

Rachunkowość

– aspekty prawne i podatkowe

Maria Supera-Markowska

PRAWO W PRAKTYCE

Rachunkowość

– aspekty prawne i podatkowe

Maria Supera-Markowska

PRAWO W PRAKTYCE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 15 marca 2022 r.

Recenzent

Dr hab. Beata Kucia-Guściora, prof. KUL

Wydawca

Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący

Livia Śpiewak

Opracowanie redakcyjne

JustLuk

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8246-701-7

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	15
Wstęp	19
Rozdział I	
Podstawowe pojęcia i zagadnienia ogólne	23
1. Wprowadzenie	23
2. Rachunkowość – zakres i pojęcie	26
2.1. Zakres rachunkowości	26
2.2. Księgowość, kalkulacja i sprawozdawczość finansowa	28
2.3. Definicje rachunkowości i jej szczególne cechy oraz osoba odpowiedzialna	30
2.3.1. Definicje	30
2.3.2. Szczególne cechy rachunkowości	33
2.3.3. Osoba odpowiedzialna	35
3. Sprawozdawczość finansowa oraz sprawozdania finansowe i skonsolidowane sprawozdania finansowe	37
3.1. Sprawozdawczość finansowa	37
3.2. Sprawozdanie finansowe i skonsolidowane sprawozdanie finansowe	40
3.3. Podstawowe obowiązki w zakresie sprawozdawczości finansowej	44
4. Ewidencja rachunkowa, księgi rachunkowe i księgi podatkowe	47
4.1. Geneza i istota	47
4.2. Księgi rachunkowe – zakres	49

4.3. Prowadzenie ksiąg rachunkowych	54
4.4. Polityka rachunkowości	58
4.5. Księgi rachunkowe a księgi podatkowe	60
5. Źródła regulacji rachunkowości	65
5.1. Prawo bilansowe	65
5.2. Krajowe przepisy prawa bilansowego	66
5.3. Harmonizacja prawa bilansowego w Unii Europejskiej i międzynarodowe standardy rachunkowości	69
5.4. Standardy rachunkowości i ich znaczenie w polskim systemie rachunkowości	75

Rozdział II

Zakres podmiotowy rachunkowości	81
1. Wprowadzenie	81
2. Podmioty stosujące przepisy ustawy o rachunkowości	82
2.1. Kategorie podmiotów oraz pojęcia siedziby lub miejsca sprawowania zarządu	82
2.2. Spółki handlowe	87
2.3. Spółki cywilne	91
2.4. Przedsiębiorstwa w spadku	92
2.5. Inne osoby prawne niż spółki kapitałowe	93
2.6. Jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów Prawa bankowego, przepisów o obrocie papierami wartościowymi, o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi, o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych lub o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych	96
2.7. Jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, jednostki budżetowe oraz samorządowe zakłady budżetowe	99
2.8. Jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej inne niż spółki handlowe lub cywilne oraz inne niż przedsiębiorstwa w spadku	102
2.9. Oddziały i przedstawicielstwa przedsiębiorców zagranicznych	104

2.10. Inne jednostki, jeżeli otrzymują na realizację zadań zleconych dotacje lub subwencje budżetowe lub z funduszy celowych	105
2.11. Alternatywne spółki inwestycyjne, w tym uprawnione do posługiwania się nazwą „EuVECA” albo „EuSEF” ...	106
3. Podmioty zwolnione z obowiązku prowadzenia rachunkowości zgodnie z przepisami ustawy o rachunkowości	111
3.1. Zakres podmiotowy zwolnienia	111
3.2. Kościelne osoby prawne	111
3.3. Organizacje pozarządowe oraz stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego	113
3.3.1. Warunki	113
3.3.2. Organizacje pozarządowe	114
3.3.2.1. Definicja	114
3.3.2.2. Niezaliczanie do sektora finansów publicznych	115
3.3.2.3. Niedziałanie w celu osiągnięcia zysku	116
3.3.2.4. Formy prawne	117
3.3.3. Działalność pożytku publicznego	119
3.3.4. Prowadzenie uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów	123
3.4. Koła gospodyń wiejskich	124
4. Jednostki mikro i jednostki małe	127
4.1. Uwagi ogólne	127
4.2. Pojęcie jednostki mikro	128
4.3. Pojęcie jednostki małej	131
4.4. Wyłączenia z kategorii jednostek mikro i jednostek małych	134
4.5. Uproszczenia	135
5. Grupy kapitałowe	139
5.1. Istota	139
5.2. Konstrukcja prawna grupy kapitałowej	140
5.3. Skonsolidowane sprawozdania finansowe grup kapitałowych	141

Rozdział III

Funkcje rachunkowości i jej zasady oraz najważniejsze

definicje	144
1. Wprowadzenie	144
2. Funkcje rachunkowości	145
3. Zasady rachunkowości	148
3.1. Zasada podmiotowości	148
3.2. Zasada periodyzacji i wynikające z niej zasady szczegółowe	149
3.2.1. Zasada periodyzacji	149
3.2.1.1. Rok obrotowy i rok podatkowy	149
3.2.1.2. Okres sprawozdawczy	153
3.2.1.3. Periodyzacja w sprawozdaniu finansowym a zeznanie podatkowe	153
3.2.2. Zasada ciągłości	155
3.2.3. Zasada memoriałowa	157
3.3. Zasada prawdziwego i rzetelnego obrazu oraz wynikające z niej zasady szczegółowe	160
3.3.1. Zasada prawdziwego i rzetelnego obrazu	160
3.3.2. Zasada dokumentacji	161
3.3.3. Zasady kompletności i jasności	162
3.3.4. Zasada ostrożności	163
3.3.5. Zasada przewagi treści nad formą	165
3.3.6. Zasada istotności	166
3.3.7. Zasady porównywalności i bezstronności	168
3.4. Zasada podwójnego zapisu i metoda bilansowa	169
3.5. Zasady rachunkowości a zasady podatkowe	170
4. Najważniejsze definicje	172
4.1. Pojęcia organizacyjne	172
4.2. Pojęcia przychodów i kosztów	174
4.2.1. Definicje i kategorie	174
4.2.2. Ujęcie w prawie podatkowym i różnice trwałe oraz przejściowe	176
4.2.3. Aktywa i rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego	177
4.3. Pojęcia aktywów i pasywów	178
4.3.1. Aktywa trwałe i aktywa obrotowe	178

4.3.2.	Kategorie aktywów trwałych	180
4.3.2.1.	Wartości niematerialne i prawne oraz rzeczowe aktywa trwałe	180
4.3.2.2.	Amortyzacja oraz umorzenie	182
4.3.2.3.	Leasing	185
4.3.2.4.	Długoterminowe należności, inwestycje oraz rozliczenia międzyokresowe	190
4.3.3.	Kategorie aktywów obrotowych	194
4.3.3.1.	Rzeczowe aktywa obrotowe (zapasy) ...	194
4.3.3.2.	Krótkoterminowe należności, inwestycje oraz rozliczenia międzyokresowe	196
4.3.4.	Pasywa	197
4.3.4.1.	Istota	197
4.3.4.2.	Kapitał (fundusz) własny	198
4.3.4.3.	Kapitał obcy	198
4.4.	Pojęcia jednostek powiązanych i zaangażowania w kapitale	203

Rozdział IV

Sprawozdawczość finansowa – zakres przedmiotowy

i związane z nią obowiązki	207
1. Wprowadzenie	207
2. Ustalanie wyniku finansowego i jego prezentacja w sprawozdaniu finansowym	209
2.1. Pojęcie wyniku finansowego oraz rachunek zysków i strat	209
2.2. Ustalanie wyniku finansowego oraz rachunek zysków i strat jednostek innych niż działające na podstawie przepisów Prawa bankowego lub prowadzące działalność ubezpieczeniową czy reasekuracyjną	211
2.3. Ustalanie wyniku finansowego oraz rachunek zysków i strat jednostek działających na podstawie przepisów Prawa bankowego	217
2.4. Ustalanie wyniku finansowego oraz rachunek zysków i strat jednostek prowadzących działalność ubezpieczeniową lub reasekuracyjną	220

2.5. Ustalanie wyniku finansowego oraz rachunek zysków i strat jednostek mikro oraz jednostek małych	225
2.6. Ustalanie wyniku finansowego oraz rachunek zysków i strat organizacji pozarządowych, zrównanych z nimi kościelnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych oraz stowarzyszeń jednostek samorządu terytorialnego	232
2.7. Wynik finansowy a wynik podatkowy	239
2.7.1. Pojęcia prawnopodatkowe i z zakresu rachunkowości	239
2.7.2. Elementy wspólne pojęć	240
2.7.3. Ustalanie wyników	242
3. Prezentacja sytuacji majątkowej i finansowej jednostki w sprawozdaniu finansowym	243
3.1. Bilans	243
3.2. Bilans jednostek innych niż działające na podstawie przepisów Prawa bankowego lub prowadzące działalność ubezpieczeniową lub reasekuracyjną	245
3.3. Bilans jednostek działających na podstawie przepisów Prawa bankowego	250
3.4. Bilans jednostek prowadzących działalność ubezpieczeniową lub reasekuracyjną	252
3.5. Bilans jednostek mikro i jednostek małych	257
3.6. Bilans organizacji pozarządowych, zrównanych z nimi kościelnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych oraz stowarzyszeń jednostek samorządu terytorialnego	259
4. Informacja dodatkowa	260
4.1. Zakres	260
4.2. Informacja dodatkowa jednostek innych niż działające na podstawie przepisów Prawa bankowego lub prowadzące działalność ubezpieczeniową czy reasekuracyjną	261
4.3. Informacja dodatkowa jednostek działających na podstawie przepisów Prawa bankowego	270
4.4. Informacja dodatkowa jednostek prowadzących działalność ubezpieczeniową lub reasekuracyjną	285

4.5. Informacja dodatkowa jednostek mikro i jednostek małych	294
4.6. Informacja dodatkowa organizacji pozarządowych, zrównanych z nimi kościelnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych oraz stowarzyszeń jednostek samorządu terytorialnego	299
5. Rachunek przepływów pieniężnych	301
6. Zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym	313
7. Sprawozdanie z działalności	320
8. Sprawozdanie z płatności na rzecz administracji publicznej	323
9. Skonsolidowane sprawozdania finansowe	324
9.1. Istota i cel	324
9.2. Zakres	325
9.3. Konsolidacja	326
9.4. Zwolnienia z obowiązku sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych	327
10. Sporządzanie, podpisywanie, badanie, zatwierdzanie i upublicznianie sprawozdań finansowych oraz skonsolidowanych sprawozdań finansowych	329
10.1. Sporządzanie	329
10.2. Podpisywanie	330
10.3. Badanie	332
10.3.1. Badanie ustawowe i dobrowolne	332
10.3.2. Firma audytorska	335
10.3.3. Sprawozdanie z badania i odpowiedzialność karna	336
10.4. Zatwierdzanie sprawozdania i rozliczanie wyniku finansowego	337
10.5. Składanie we właściwym rejestrze sądowym i inne obowiązki w zakresie upubliczniania sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych	340
10.6. Zmiany w sprawozdaniach finansowych	343
10.7. Zwolnienie niektórych jednostek z pewnych obowiązków w zakresie sprawozdawczości finansowej i odpowiedzialność karna	346

10.8. Przekazywanie sprawozdań finansowych do administracji skarbowej	348
--	-----

Rozdział V

Rachunkowość finansowa a prawo podatkowe i rachunkowość

podatkowa	350
1. Wprowadzenie	350
2. Modele zależności pomiędzy rachunkowością finansową a prawem podatkowym	352
2.1. Ogólna charakterystyka	352
2.2. Związki między wynikiem finansowym a wynikiem podatkowym	354
2.3. Cele oraz zasady rachunkowości finansowej i podatkowej	356
2.4. Problematyka zbliżenia wyniku podatkowego i finansowego na forum unijnym	358
3. Związki prawa podatkowego z rachunkowością finansową	363
3.1. Zakres rachunkowości finansowej a potrzeby prawa podatkowego	363
3.2. Wykorzystywanie ksiąg rachunkowych na potrzeby podatkowe w polskim systemie prawnym	364
3.3. Podatnicy podatków dochodowych a jednostki prowadzące księgi rachunkowe	369
3.3.1. Podatnicy podatku dochodowego od osób prawnych	369
3.3.2. Podatnicy podatku dochodowego od osób fizycznych	375
3.3.3. Księgi rachunkowe jako księgi podatkowe	376
4. Autonomiczne ewidencje podatkowe	379
4.1. Wyodrębnione i niewyodrębnione ewidencje podatkowe	379
4.2. Podatnicy zwolnieni z obowiązku prowadzenia ksiąg rachunkowych na rzecz autonomicznych ewidencji podatkowych	381
4.3. Autonomiczne ewidencje podatkowe – istota i podstawowe zasady	383

---

5. Podatkowa księga przychodów i rozchodów	384
5.1. Zakres podmiotowy	384
5.2. Prowadzenie księgi i jej wzór	387
6. Uproszczona ewidencja przychodów i kosztów organizacji pozarządowych oraz stowarzyszeń jednostek samorządu terytorialnego	397
6.1. Zakres podmiotowy	397
6.2. Decyzja i informacja o prowadzeniu uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów	398
6.3. Prowadzenie ewidencji i jej wzór	399
7. Uproszczona ewidencja przychodów i kosztów kół gospodyń wiejskich	404
7.1. Zakres podmiotowy	404
7.2. Decyzja i informacja o prowadzeniu uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów	405
7.3. Prowadzenie ewidencji i jej wzór	405
Bibliografia	411
Wykaz aktów prawnych zagranicznych	423
Wykaz aktów prawnych krajowych	425
Wykaz wzorów	431

WSTĘP

Książka *Rachunkowość – aspekty prawne i podatkowe* przekrojowo przedstawia zagadnienia prawne rachunkowości, w tym zwłaszcza sprawozdawczości finansowej, i jej związków z prawem podatkowym oraz znaczenie rachunkowości dla realizacji przez podatników ich szeroko pojętych obowiązków, w tym zwłaszcza ewidencyjno-sprawozdawczych. Jej celem jest usystematyzowanie wiedzy w tym zakresie i związane przedstawienie w sposób przystępny także dla osób niezajmujących się ani niezamierzających się zajmować zawodowo rachunkowością i podatkami, a z kolei w przypadku osób specjalizujących się w konkretnych obszarach rachunkowości lub prawa podatkowego – zachęcenie do szerszego spojrzenia na związaną z nimi problematykę.

Publikacja ma charakter interdyscyplinarny, zawiera analizę przepisów prawa bilansowego i prawa podatkowego oraz innych istotnych dla zrozumienia zagadnień rachunkowości regulacji prawnych, w tym prawa cywilnego, prawa handlowego, prawa gospodarczego, prawa finansów publicznych czy przepisów dotyczących trzeciego sektora. Z uwagi na tak szeroki zakres regulacji istotnej dla rachunkowości analiza ta ma charakter przeglądowy i podstawowy – celem książki nie jest bowiem powielanie treści obszernie omawianych w licznych specjalistycznych pozycjach literatury, lecz ich prezentacja przekrojowa. Stąd np. zagadnienia związane z międzynarodowymi standardami rachunkowości są wyjaśnione na poziomie określenia ich genezy, istoty, zakresu stosowania i znaczenia, bez szczegółowego omawiania konkretnych standardów; podobnie też kwestie wyceny, amortyzacji i inne. Jest to świadome założenie, zgodnie z którym monografia nie ma omawiać wyczerpująco wszelkich zagadnień rachunkowości, lecz

zaprezentować główne problemy i zagadnienia z nią związane, ustalić zakres podmiotowy jednostek, których one dotyczą, i je scharakteryzować w kontekście specyfiki ich rachunkowości (np. organizacji pozarządowych czy instytucji finansowych), wskazując na tę specyfikę (ale bez jej szczegółowego omawiania), wyjaśnić podstawowe pojęcia oraz przedstawić w usystematyzowany sposób obowiązki w zakresie rachunkowości, w tym w szczególności sprawozdawczości finansowej, zwłaszcza w kontekście podatkowym. Zgodnie z przyjętymi założeniami monografia koncentruje się na prezentacji pewnych instytucji, pojęć, zasad i funkcji, zwłaszcza tych istotnych w kontekście związków rachunkowości z podatkami, bez wchodzenia w szczegóły. Tak przyjęty zakres przedmiotowy monografii prezentowany jest na gruncie przepisów podstawowej regulacji rachunkowości, tj. ustawy o rachunkowości, z odstępniem od omawiania standardów rachunkowości i pewnych szczególnych rozwiązań, np. rachunkowości budżetowej. Monografia natomiast wskazuje, kiedy te ogólnie scharakteryzowane standardy i szczególne zasady powinny lub mogą znaleźć zastosowanie w miejsce regulacji ustawy o rachunkowości, tak aby Czytelnik miał wskazaną ścieżkę do ustalenia, kiedy powinien do nich sięgać.

Jednocześnie jednak monografia nie ogranicza przedstawienia przedmiotowej tematyki jedynie do którejś z wybranych kategorii jednostek rachunkowości, odnosząc się do rachunkowości zarówno przedsiębiorców, jak i podmiotów nieprowadzących działalności gospodarczej oraz podatników tak PIT, jak i CIT. W celu ułatwienia dalszego samodzielnego pogłębienia wiedzy w szczególnie interesujących Czytelnika aspektach w książce znajdują się liczne odwołania do dostępnych pozycji z literatury specjalistycznej, a w prowadzonych rozważaniach konsekwentnie są przywoływane podstawy prawne prezentowanych zagadnień. Ułatwieniem zrozumienia zakresu problemowego tematyki i pewnego „oswojenia się” z formalnymi obowiązkami w zakresie rachunkowości, w tym zwłaszcza sprawozdawczości finansowej, mają być dla Czytelnika liczne wzory dokumentów finansowych i przywoływane przykłady praktycznie ilustrujące omawiane zagadnienia.

Monografia, która została zainspirowana wieloletnimi doświadczeniami Autorki w prowadzeniu na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersy-

Rozdział I

PODSTAWOWE POJĘCIA I ZAGADNIENIA OGÓLNE

1. Wprowadzenie

W polskim prawie podatkowym ani w prawie bilansowym¹ nie sformułowano definicji legalnej rachunkowości (ani finansowej, ani podatkowej)²; jest to pojęcie niejednoznaczne, a w literaturze można znaleźć jego różne interpretacje³. Jednocześnie pojęcie to jest szeroko i powszechnie stosowane w literaturze⁴, występuje

---

¹ Mimo że podstawowy akt prawny prawa bilansowego, tj. ustawa o rachunkowości, zawiera to pojęcie w swoim tytule.

² Jakkolwiek ustawa o rachunkowości w art. 4 ust. 3 wskazuje zakres rachunkowości. Szerzej na ten temat zob. rozdz. I ppkt 2.1.

³ *Teoretyczne podstawy rachunkowości*, red. T. Peche, Warszawa 1988, s. 49. Por. *Encyklopedia rachunkowości*, red. M. Gmytrasiewicz, Warszawa 2005, s. 639 i n.

⁴ Zob. m.in.: A. Dziuba-Burczyk, *Rachunkowość podatkowa. Karta podatkowa, ewidencja przychodów, podatkowa księga przychodów i rozchodów*, Kraków 1995; B. Gierba (i in.), *Rachunkowość finansowa*, Warszawa 2018; A. Jastrzębowski, Z. Wierzińska, M. Wierziński, *Rachunkowość podatkowa*, Poznań 2018; J. Matuszewicz, P. Matuszewicz, *Rachunkowość od podstaw*, Warszawa 2007; I. Olchowicz, *Rachunkowość podatkowa*, Warszawa 2011; I. Olchowicz, M. Jamroży, *Rachunkowość podatkowa. Analiza w zakresie podatku dochodowego od osób prawnych*, Warszawa 2020; *Rachunkowość*, red. R. Kowalak, A. Kasperowicz, Wrocław 2016.

w aktach prawa⁵, w tym prawa podatkowego⁶, a przede wszystkim w praktyce⁷.

W aktach prawnych używa się także terminów: „ewidencja rachunkowa”⁸ i „księgi rachunkowe”⁹; z tym ostatnim wiąże się z kolei pojęcie księgowości. Jego zakres może budzić pewne wątpliwości, gdyż oprócz ksiąg rachunkowych istnieją też inne księgi lub ewidencje (w szczególności podatkowa księga przychodów i rozchodów¹⁰, a także uproszczone ewidencje przychodów i kosztów¹¹), których pro-

---

⁵ Przede wszystkim w tytule ustawy o rachunkowości, ale także w samym tekście ustawy, w którym mowa m.in. o: zasadach rachunkowości (art. 1, 2 ust. 2–2a, art. 3 ust. 1a pkt 4, art. 3 ust. 1c pkt 2, art. 73 ust. 3, art. 81–82), prowadzeniu rachunkowości (art. 2 ust. 4), zasadach (polityce) rachunkowości (art. 3 ust. 1 pkt 11, art. 4 ust. 1 i 4, art. 5 ust. 1–2, art. 8 ust. 1–3, art. 10 ust. 1 i 3, art. 48 ust. 1 pkt 1), systemie rachunkowości (art. 13 ust. 3, art. 24 ust. 4, art. 71 ust. 2) czy po prostu o rachunkowości (art. 4 ust. 3 i 5, art. 13 ust. 2, art. 72 ust. 2 i art. 74 ust. 2 pkt 5 u.r.).

⁶ Pojęcie rachunkowości występuje też w ustawach o podatkach dochodowych – od osób prawnych (m.in. w: art. 9b ust. 1 pkt 2, ust. 5 i 6, art. 12 ust. 1 pkt 5, art. 15 ust. 1b pkt 1, art. 15a ust. 8, art. 16 ust. 16 ust. 1 pkt 26b, art. 24h ust. 1 pkt 2 u.p.d.o.p.) oraz od osób fizycznych (m.in. w: art. 14b ust. 2, 6 i 7, art. 22n ust. 1 i art. 24c ust. 8 u.p.d.o.f.).

⁷ Wiele pozycji literatury ukierunkowanych jest właśnie na aspekt praktyczny rachunkowości (finansowej lub podatkowej), np.: W. Biczysko, R. Tauber, *Rachunkowość finansowa od podstaw. Materiały pomocnicze do wykładów i ćwiczeń*, Poznań 2010; J. Kuchmacz, *Rachunkowość podatkowa małych przedsiębiorstw. Pytania i odpowiedzi*, Kraków 2016; *Rachunkowość finansowa. Od teorii do praktyki*, red. P. Szczypa, Warszawa 2018; K. Jonas, *Rachunkowość podatkowa. Materiały do ćwiczeń*, Kraków 2019; *Rachunkowość finansowa. Zbiór zadań*, red. A. Kuzior, M. Rówińska-Král, Katowice 2020; K. Winiarska, K. Startek, *Rachunkowość podatkowa. Zadania, pytania, testy*, Warszawa 2014.

⁸ Zob. art. 9 ust. 1 i 2a, art. 24a ust. 13a i art. 24e u.p.d.o.p. oraz art. 30f ust. 15a u.p.d.o.f.

⁹ Zob. przede wszystkim rozdział 2 ustawy o rachunkowości „Prowadzenie ksiąg rachunkowych” oraz ustawę o podatku dochodowym od osób prawnych (art. 8 ust. 6, art. 9b ust. 2, art. 15 ust. 4e u.p.d.o.p.) i ustawę o podatku dochodowym od osób fizycznych (art. 14b ust. 2–3, art. 15 ust. 2, art. 22 ust. 5 i 5d, art. 22n ust. 1, art. 24 ust. 1, art. 24a ust. 1, art. 24ba, 30cb ust. 1 i 3, art. 45 ust. 5 u.p.d.o.f.).

¹⁰ Zob. rozporządzenie Ministra Finansów w sprawie prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów.

¹¹ Zob. rozporządzenie Ministra Finansów w sprawie prowadzenia uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów przez niektóre organizacje pozarządowe oraz stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego oraz rozporządzenie Ministra Finansów w sprawie prowadzenia uproszczonej ewidencji przychodów i kosztów przez koła gospodyń wiejskich.

wadzenie, przy spełnieniu pewnych warunków, zwalnia z obowiązku prowadzenia ksiąg rachunkowych, stąd często uznaje się te księgi lub ewidencje za substytut (lub uproszczoną formę) ksiąg rachunkowych i utożsamia ich prowadzenie z prowadzeniem (uproszczonej) rachunkowości finansowej¹², stosując zamiennie pojęcia księgowości i rachunkowości. Jest to przejaw występującego często, w tym w praktyce, intuicyjnego rozumienia pojęcia rachunkowości i obejmowania nim czasem bardzo różnych kategorii. Kwestię tę jeszcze dodatkowo komplikuje to, iż prawo podatkowe posługuje się terminem „księgi podatkowe”¹³, obejmując jego zakresem księgi rachunkowe, podatkową księgę przychodów i rozchodów, a także ewidencje oraz rejestry, do których prowadzenia, do celów podatkowych, na podstawie odrębnych przepisów, obowiązani są podatnicy, płatnicy i inkasenci.

W tym kontekście warto też zwrócić uwagę na problematykę terminologiczną związaną z tłumaczeniem na język polski angielskiego słowa *accounting/accountancy*, często tłumaczonego zarówno jako księgowość, jak i rachunkowość¹⁴ (analogicznie hiszpańskiego *contabilidad*¹⁵, włoskiego *contabilità*¹⁶, francuskiego *comptabilité*¹⁷); podobnie tłumacząc z języka polskiego terminy „rachunkowość” oraz „księgowość” używa się wspólnego terminu obcojęzycznego, tj.: ang. *accounting/accountancy*¹⁸, hiszp. *contabilidad*¹⁹,

---

¹² Niepoprawnie, o czym jest mowa w dalszej części książki. Zob. rozdział V ppkt 4.3.

¹³ Zob. art. 3 pkt 4 o.p.

¹⁴ Zob. np.: J. Jaślan, H. Jaślan, *Słownik terminologii prawniczej i ekonomicznej angielsko-polski*, Warszawa 1991, s. 18–19; M. Woytowicz-Neyman, R. Koziarkiewicz, M. Puławski, *English-Polish Business Dictionary. Słownik handlowy angielsko-polski*, Warszawa 1991, s. 19.

¹⁵ Zob. np. M. Komarnicki, I. Komarnicka, E. Komarnicka, *Słownik terminologii prawniczej. Hiszpańsko-polski. Polsko-hiszpański*, Warszawa 2010, s. 44.

¹⁶ Zob. np. H. Cieśla, E. Jamrozik, R. Kłos, *Grande dizionario italiano-polacco. Wielki słownik włosko-polski*, t. 1, Warszawa 2001, s. 596.

¹⁷ Zob. np. *Wielki słownik francusko-polski. Grand dictionnaire francais-polonais*, red. J. Dobrzyński, I. Kaczuba, B. Frosztęga, t. 1, Warszawa 2003, s. 310.

¹⁸ Zob. np.: J. Pieńkos, *Polsko-angielski słownik prawniczy*, Kraków 2002, s. 125 i 309.

¹⁹ Zob. np. M. Komarnicki, E. Komarnicka, I. Komarnicka, *Słownik terminologii prawniczej. Dictionario de términos legales*, Warszawa 2015, s. 165 i 338.

wł. *contabilità*²⁰, fr. *comptabilité*²¹. Takie podejście zdaje się sugerować, że można te pojęcia traktować jako synonimy; jakkolwiek już np. przy tłumaczeniach polsko-niemieckich rozróżnia się księgowość – *Buchhaltung*²² – i rachunkowość – *Rechnungswesen*²³.

Konieczne jest zatem na wstępie **ustalenie znaczenia pojęcia rachunkowości** (i jego relacji do terminu „księgowość”) **oraz terminów pokrewnych**: „ewidencja rachunkowa”, „księgi rachunkowe”, „polityka (zasady) rachunkowości”, aby dalsze zasadnicze rozważania dotyczące rachunkowości miały jasne podstawy terminologiczne: „należy dbać o to, aby wyrazy, których znaczenie jest ważne w danej dziedzinie były terminami naukowymi w rozumieniu powyższem, nie zaś wyrazami języka potocznego lub zawodowego, z którymi się łączą odpowiednie przyzwyczajenia terminologiczne i wyobrażenia”²⁴.

2. Rachunkowość – zakres i pojęcie

2.1. Zakres rachunkowości

Zasadniczymi terminami używanymi w aktach prawnych są „rachunkowość” lub terminy z nim związane: „księgi rachunkowe”, „polityka (zasady) rachunkowości” itd. Ustawa o rachunkowości wskazuje w art. 4 ust. 3, co obejmuje rachunkowość. Zgodnie z tym przepisem **„rachunkowość jednostki obejmuje:**

- 1) przyjęte zasady (politykę) rachunkowości;
- 2) prowadzenie, na podstawie dowodów księgowych, ksiąg rachunkowych, ujmujących zapisy zdarzeń w porządku chronologicznym i systematycznym;

²⁰ Zob. np. W. Meisels, *Podręczny słownik polsko-włoski*, t. 1, Warszawa 2004, s. 540, i t. 2, s. 316.

²¹ Zob. np. A. Machowska, *Słownik terminologii prawniczej polsko-francuski*, Warszawa 2008, s. 197 i 425.

²² Zob. np. I. Kienzler, *Słownik prawniczo-handlowy niemiecko-polski*, Janki k. Warszawy 2000, s. 113.

²³ Zob. np. I. Kienzler, *Słownik...*, s. 366.

²⁴ L. Petrażycki, *Wstęp do nauki prawa i moralności. Podstawy psychologii emocjonalnej*, Warszawa 1930, s. 111.

- 3) okresowe ustalanie lub sprawdzanie drogą inwentaryzacji rzeczywistego stanu aktywów i pasywów;
- 4) wycenę aktywów i pasywów oraz ustalanie wyniku finansowego;
- 5) sporządzanie sprawozdań finansowych;
- 6) gromadzenie i przechowywanie dowodów księgowych oraz pozostałej dokumentacji przewidzianej ustawą;
- 7) poddanie badaniu, składanie do właściwego rejestru sądowego, udostępnianie i ogłaszanie sprawozdań finansowych w przypadkach przewidzianych ustawą”.

Powyższy przepis określa zakres rachunkowości, nie zawiera natomiast jej definicji legalnej. Poprawnie sformułowana definicja powinna bowiem odpowiadać na pytanie, czym jest dana kategoria pojęciowa; innymi słowy, definicje określają znaczenie jakiegoś terminu²⁵. Tymczasem w art. 4 ust. 3 u.r. wskazany jest jedynie zakres przedmiotowy rachunkowości²⁶.

Warto dodać, iż problem ten (tj. wskazanie jedynie zakresu pojęcia bez jego definicji legalnej, podczas gdy występuje ono w tytule aktu prawnego i potem jest stosowane w jego treści) nie jest wyjątkowy dla rachunkowości; występuje też np. w przypadku pojęcia finansów publicznych i regulacji ustawy o finansach publicznych. Także w przypadku tego pojęcia ustawa określa jedynie jego zakres (w art. 3 u.f.p.)²⁷, a definicje proponuje doktryna²⁸.

---

²⁵ Szerzej zob. J. Gregorowicz, *Definicje w prawie i w nauce prawa*, Łódź 1962, s. 50.

²⁶ Por. A. Helin, *Ustawa o rachunkowości 2009*, Warszawa 2009, s. 80; Z. Messner, J. Pfaff, *Podstawy rachunkowości*, Warszawa 1998, s. 9.

²⁷ Jakkolwiek w literaturze prezentowany jest też pogląd, iż w art. 3 u.f.p. zawarta jest normatywna definicja pojęcia finansów publicznych (zob. C. Kosikowski, *Ustawa o finansach publicznych. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 30) czy quasi-definicja legalna o charakterze otwartym (zob. *Nowa ustawa o finansach publicznych*, red. E. Ruśkowski, J. Salachna, Warszawa 2010, s. 31).

²⁸ Zob. E. Chojna-Duch, *Podstawy finansów publicznych i prawa finansowego*, Warszawa 2012, s. 11–13 i przywołane tam definicje z literatury.

Opracowanie przekrojowo przedstawia zagadnienia prawne rachunkowości, w tym zwłaszcza sprawozdawczości finansowej, i jej związków z prawem podatkowym oraz znaczenie rachunkowości dla realizacji przez podatników ich szeroko pojętych obowiązków.

Książka ma charakter interdyscyplinarny, zawiera analizę przepisów prawa bilansowego i prawa podatkowego oraz innych istotnych dla zrozumienia zagadnień rachunkowości regulacji prawnych. Czytelnik odnajdzie w niej także przydatne schematy i wzory dokumentów finansowych.

„Trzeba wskazać, że zarówno kolejność prezentowanych treści, jak również ich objętość wskazują na głęboko przemyślaną koncepcję, w której nie zostało dokonane jedynie zaprezentowanie regulacji prawnych, ale ich interpretacja i wyjaśnienie genezy, celów i skutków funkcjonowania. Realizacja tego zamierzenia wymagała od Autorki nie tylko analizy dogmatycznej, ale praktycznego doświadczenia. W tym kontekście także postrzegam oryginalny charakter opracowania. (...)

Wyrażam przekonanie, że książka będzie stanowiła wartościowy i oczekiwany wkład do prawniczej i ekonomicznej literatury przedmiotu. Recenzowana praca znajdzie z pewnością odbiorców w gronie podatników, płatników, jak również praktyków stosujących prawo podatkowe: księgowych, doradców podatkowych, radców prawnych, pracowników administracji skarbowej. Może stanowić także inspirujący materiał dla studentów prawa, administracji czy ekonomii, czy słuchaczy studiów podyplomowych z zakresu prawa podatkowego i rachunkowości”.

Dr hab. Beata Kucia-Guściora, prof. KUL

Maria Supera-Markowska – doktor nauk prawnych i certyfikowany księgowy; adiunkt na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego w Katedrze Prawa Finansowego; wieloletni prezes zarządu biura rachunkowego.

9788382467017 W01P01

ISBN 978-83-8246-701-7

9 788382 467017

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL

WWW.PROFINFO.PL

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

CENA 129 ZŁ (W TYM 5% VAT)